

JOSEP MIRACLE I MONTSERRAT
(1904-1998)

La vida de Josep Miracle, gramàtic i escriptor, es va extingir el dia 19 de novembre de 1998.

Josep Miracle i Montserrat havia nascut el dia 9 de gener de 1904, bé que no va ser inscrit al registre fins el dia 15 del mateix mes, a la ciutat de Barcelona. Exactament, al barri de Sants, al qual es va sentir vinculat tota la vida, escrit aleshores *Sans*: fou ell mateix qui, l'any 1963, impulsà decisivament la regularització gràfica d'aquest nom. Des de molt jovenet, les seves inquietuds literàries i patriòtiques, degudes, en una bona part, a la

influència paterna, i indestriables les unes de les altres, l'emmenaren, d'una banda, als seus primers tempteigs en el camp de les lletres, i de l'altra, a la participació activa, sovint com a inspirador i director, en grups artístics i teatrals populars, per als quals escriví diverses obres breus que obtingueren un bon acolliment. No havent pogut cursar, per raons econòmiques òbvies, cap carrera universitària, la seva formació fou totalment autodidàctica, tal com ell més tard explicava, visiblement amb més recança que orgull. Aquesta formació no el privà, però, d'assajar el conreu d'una gran varietat de gèneres literaris: la poesia (gairebé inevitable en un jove que comença), la narració breu (*Herois de calça curta*, Barcelona, 1933), la novel·la (gènere en què cal destacar *Vides inútils* i *Seixanta minuts*, reeditada el 1963), el teatre per a infants (amb una producció primerenca que tingué una gran eficàcia), el teatre per a un públic adult o normal (que abandonà aviat, desenganyat pels entrebancs que hi trobà), les traduccions literàries, el periodisme, l'assaig i, molt especialment, els treballs biogràfics i d'investigació històrica i les obres de divulgació lingüística. El conjunt de la seva obra, en què va treballar fins a una edat molt avançada, té un gruix prou considerable perquè ens hi puguem referir com un escriptor prolífic.

Decidit a viure de la ploma, i no havent reeixit a ingressar en el cos de redacció de cap dels diaris o revistes en català que aleshores es publicaven, l'any 1926 Josep Miracle va entrar de corrector de català a la impremta Lòpez Llausàs. Aquest fet seria molt determinant en la seva vida, car tres anys més tard, el novembre de 1926, Pompeu Fabra començà a lliurar-li els primers originals del seu *Diccionari general*. Fou així com Miracle esdevingué un col·laborador directe de Fabra i rebé el seu mestratge constant, ja que compartí amb ell la tasca de la correcció de les proves del diccionari. Segons ha explicat el mateix Miracle, l'any 1930 començà a prendre notes de les converses que sostenia amb Fabra, en les estones de lleure obligat de la feina diària, que havien de ser la base de la futura gran biografia del Mestre. Miracle no deixa d'indicar que primer prenia nota puntual i detallada de les confidències que li feia Fabra sense dir-li'n res, fins que un sentiment de lleialtat el va induir a dir-li-ho, cosa que va sorprendre Fabra, sense, però, que el desautoritzés. Més endavant, el 1937, Fabra va fer entrar el seu col·laborador a les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, on es va encarregar de preparar una nova edició del *Diccionari ortogràfic*, però les circumstàncies no van permetre que s'hi estigués gaire temps, car l'any següent Miracle fou mobilitzat i, després de vuit mesos de front, l'exèrcit desfet, entrà a França el mes de febrer de 1939. Miracle ja no tindrà l'ocasió de tornar a veure Fabra sinó una sola vegada, el març de 1940, tal com ell mateix, Miracle, explica en diversos dels seus escrits. Però al cap de poc menys de quinze anys, el nom de Josep Miracle torna a vincular-se estretament al Diccionari Fabra. Efectivament, el seu nom apareix, al costat del del seu amic i col·lega Bartomeu Bardagí, com a corrector de proves de la segona edició, apareguda el 1954. I a partir de la quarta edició (la tercera edició no és sinó una reimpressió de la segona), apareguda el 1966, i a les nombrosíssimes reedicions posteriors (que no són sinó reimpressions, acompanyades d'un apèndix, de la quarta edició), consta clarament, a la portada, que l'obra ha estat revisada i ampliada per Josep Miracle, el qual signa també un advertiment preliminar, que ve a afegir-se al prefaci de Pompeu Fabra a la primera edició i al de Carles Riba a la segona edició. És en aquest advertiment on s'indica que les entrades que en el cos de l'obra van acompanyades d'un asterisc són degudes a Josep Miracle, a diferència de les que van assenyalades amb una estrella de

cinc puntes, que han d'ésser atribuïdes a la Secció Filològica. Algunes de les incorporacions de Josep Miracle a l'articulat del Diccionari Fabra foren després objecte de modificació en l'apèndix de les edicions successives, normalment amb la indicació, un punt vergonyant, «en comptes de la definició proposada per J. M. en la 4a. ed. del *DG.*», però això no anul·la la primacia del nom de Josep Miracle, després del de Pompeu Fabra, en la història del diccionari normatiu al llarg de seixanta anys.

Per encàrrec dels qui regentaven la Llibreria Catalònia, l'any 1938 Josep Miracle redactà una *Gramàtica catalana*, de caràcter eminentment pràctic i didàctic, que l'autor sotmeté a la revisió de Fabra, el qual la va trobar ben feta. (El tarannà tan cavallerívol i lleial de Miracle l'emmena a dir que es considerava deutor, pel que fa a aquesta aprovació de Fabra, de l'assessorament que havia rebut de Ramon Aramon i Serra.) Aquesta gramàtica de Josep Miracle ha conegut no menys de nou edicions, la darrera de 1986. La seva bibliografia com a autor de diccionaris és molt més nombrosa. Consta, essencialment, dels títols següents: *Diccionari català-castellà / castellà-català* (Edhasa, Barcelona, 1969); *Vocabulari essencial: català-castellà* (Selecta, Barcelona, 1973); *Vocabulario esencial: castellano-catalán* (Selecta, Barcelona, 1973) *Diccionari manual de la llengua catalana* (Selecta, Barcelona, 1975); *Diccionari de la llengua catalana* (Selecta-Catàlònia, Barcelona, 1987); *Diccionari trilingüe: català-castellà-francès / castellà-català-francès / francès-català-castellà* (Casal i Vall, Andorra la Vella, 1988); *Diccionari nacional de la llengua catalana* (El Llamp, Barcelona, 1993). És en aquest últim diccionari, dels darrers anys de la seva vida, on Miracle, considerant-se ell mateix marmessor de Fabra pel que feia a la fixació del lèxic normatiu del català, va introduir més innovacions i va canalitzar els seus criteris personals, que no havia fet sinó insinuar en les seves intervencions en el Diccionari Fabra, i que després va radicalitzar considerablement. Caldria afegir-hi, encara, alguns treballs menors —com la secció periòdica, de caràcter didàctic, «La Nuri també en vol saber», apareguda en la revista *Patufet*, de 1968 a 1973— i els textos teòrics, amb judicis molt diversos sobre el vocabulari normatiu, continguts en els seus darrers llibres, *Seguint la petja de Pompeu Fabra* (El Llamp, Barcelona, 1989); *Entre l'ahir i el demà* (El Llamp, Barcelona, 1991), i *A Catalunya, en català* (El Llamp, Barcelona, 1992), la seva darrera obra, amb una emotiva indicació explícita de l'autor en aquest sentit.

L'altre gènere en què l'aportació de Josep Miracle ha estat molt destacada és la biografia. De fet, és en aquest gènere on Miracle s'arribà a situar en una primera línia indiscutible, que voreja la primacia absoluta en el marc de les lletres catalanes. Les biografies «grans» de Miracle són quatre: *Verdaguer, amb la lira i el calze* (Aymà, Barcelona, 1952); *Guimerà* (Biblioteca Biogràfica Catalana, núm. 13, Aedos, Barcelona, 1958); *Pompeu Fabra* (Delos-Aymà, Barcelona, Andorra la Vella, 1968), i *Josep Maria Folch i Torres* (F. Camps Calmet, Tàrraga, 1971). Són, totes elles, biografies sòlides i rigoroses, amb notícies i informacions de primera mà, deutores, essencialment, de les investigacions de l'autor en arxius i hemeroteques, de comunicacions personals i, en el cas de Fabra i de Folch i Torres, de la relació que hi va tenir durant molts anys. L'admiració incondicional que el biògraf Miracle sent pels seus biografiats no és motiu, en cap moment, d'atenuació del rigor i de l'objectivitat amb què reporta, documenta i analitza la peripècia vital i l'obra de cada un dels personatges. (És difícil imaginar-se Miracle com a biògraf d'algú de qui no compartís els ideals.) A aquests quatre

pilars mestres de l'obra de Josep Miracle biògraf cal afegir la biografia de Caterina Albert «Víctor Català», diverses biografies reduïdes, entre elles una del mateix Pompeu Fabra, publicada a la col·lecció Quaderns de Cultura (editorial Bruguera), escrita i publicada aprofitant les circumstàncies de la commemoració del primer centenari del naixement del Mestre, el 1969, i una gran profusió de treballs biogràfics i de semblances d'escriptors i personatges del nostre món cultural, com Joan Maragall, Esteve Calzada, Jaume Raventós —l'autor de *Memòries d'un cabaler*—, Francesc Matheu, Pep Ventura, Antoni López Llausàs, etc. D'aquestes semblances cal destacar el volum *Mestres i amics* (Biblioteca Selecta, Barcelona, 1985). I, encara, dins la mateixa línia de treballs d'investigació sobre la literatura catalana moderna, a més de nombrosos assaigs monogràfics i de treballs ocasionals, amb propòsits divulgatius, és imprescindible esmentar una altra obra cabdal, *La restauració dels Jocs Florals* (Aymà, Barcelona, 1960), així com dues obres menors però amb abundant informació de primera mà, *Un moment clau de la història de la literatura catalana* (Episodis de la Història, Rafael Dalmau, Barcelona, 1964), i *Història anecdòtica de l'ortografia catalana* (La Paraula Viva, Barcelona, 1976).

La copiosa bibliografia de Josep Miracle comprèn, encara, ultra les traduccions (Xavier de Mestre, Courteline, Tolstoi, Txèkhov, Korolenko, Joyce, etc.) i un nombre considerable de pròlegs, presentacions, epílegs, semblances, articles periodístics en diversos diaris, revistes i butlletins, d'abans i de després de la guerra, i d'estudis menors inclosos en miscel·lànies i obres col·lectives, els seus treballs sobre la sardana i les seves memòries. La seva incansable activitat intel·lectual, que té lloc durant un dilatat període de més de setanta anys, només interromput per la Guerra Civil i les seves conseqüències (en la immediata postguerra Miracle va haver d'escriure, *pro pane lucrando*, diversos treballs editorials en castellà), s'acaba de completar amb la seva dedicació a les classes de català i, molt especialment, amb la seva actuació com a conferenciant. Miracle fou un conferenciant destacat, i en alguns moments sol·licitadíssim, sempre sobre els temes que es relacionaven directament amb els seus ideals, als quals va restar fidel d'una manera constant i exemplar: la sardana, la Renaixença, els Jocs Florals, Verdguer, Folch i Torres, Guimerà, Víctor Català... i, potser d'una manera sobresortint, el seu mestre, Pompeu Fabra, pel qual sentia una autèntica veneració. Les seves conferències eren tan documentades i rigoroses de contingut com vibrants i apassionades de forma, i es resolien algunes vegades en un esclat emotiu incontenible.

Josep Miracle fou objecte, al llarg de la seva vida, de diversos actes d'homenatge. Amb motiu dels seus cinquanta anys de vida literària, un grup dels seus amics i admiradors li van oferir l'obra col·lectiva *Josep Miracle i la seva obra*, que va aparèixer l'any 1973, en una coedició de F. Camps Calmet, de Tàrraga, i Erosa, d'Andorra la Vella, limitada als subscriptors. Diversos autors hi glossen la seva trajectòria vital i els diversos aspectes de la seva obra certament polifacètica, amb una «Sinopsi biogràfica», del mateix Miracle, que ens il·lustra, d'una manera succinta però sense ometre cap dada important, sobre la seva vida fins a 1970, i, encara, amb una bibliografia completa fins a la mateixa data, bibliografia completada en la cloenda d'un dels seus últims llibres, *Entre l'ahir i el demà*, ja esmentat.

ALBERT JANÉ
Barcelona